

АЛЕКСАНДЪР КЕРТИН

ПОЛИТИЧЕСКИ ОСНОВИ НА МОДЕРНИЯ СВЯТ

УЧЕБНО ПОМАГАЛО
ПО ИСТОРИЯ
И ЦИВИЛИЗАЦИЯ
ЗА 9. КЛАС

ПРОСВЕТА
Основано
1945 г.

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

АЛЕКСАНДЪР КЕРТИН

**ПОЛИТИЧЕСКИ
ОСНОВИ
НА МОДЕРНИЯ
СВЯТ**

**УЧЕБНО ПОМАГАЛО
ПО ИСТОРИЯ
И ЦИВИЛИЗАЦИЯ
ЗА 9. КЛАС**

**ПРОСВЕТА
София**

Александър Живов Кертин

ПОЛИТИЧЕСКИ ОСНОВИ НА МОДЕРНИЯ СВЯТ

учебно помагало по история и цивилизация за 9. клас

Художник на корицата и оформление *Тотко Кьосемарлиев*

Художник редактор *Веселин Цаков*

Технически редактор *Йорданка Иванова*

Предпечатна подготовка *Татяна Стоянова*

Коректор *Мила Томанова-Димитрова*

Българска. Издание I. Формат 70x100/16. Печ. коли 5. Изд. коли 6,48.

Код 20911103535.

Издателство „Просвета – София“ АД – София 1618, ул. „Земеделска“ 2
www.prosveta.net

Печат „Инвестпрес“ АД – София

© Александър Живов Кертин, 2007 г.

© Тотко Димитров Кьосемарлиев – художник на корицата и оформление, 2007 г.

© „Просвета – София“ АД, всички права запазени.

ISBN 978–954–01–2060–7

СЪДЪРЖАНИЕ

Запад и Изток в политическото пространство
на модерна Европа – въведение / 5

1. Запад–Изток: градове, общества, държави / 8
 2. Естествено право и политическа свобода / 14
 3. Просвещенският проект за съвършена държава / 18
 4. САЩ и правата на човека / 24
 5. Европа между кръста и дървото на Свободата / 29
 6. Контрамодерният Изток / 35
 7. От романтизъм към национализъм / 40
 8. Прогресът като пролетарска революция / 44
 9. Държава, нация, национализъм / 46
 10. Религия и нация / 50
 11. Българският църковен въпрос и западната религиозна пропаганда / 54
 12. Европейският проект за вестернизация на Османската империя / 58
 13. Политическа свобода и християнство / 62
 14. Прогресивисткото движение в САЩ – мощна изява
на гражданското общество / 65
 15. Търновската конституция и народът / 70
 16. Науките за обществото в началото на 20. в.: Макс Вебер / 73
- Какво разбрах и научих – обобщителна проверка / 78
- Използвани изследвания / 80

Уважаеми ученици,

Когато за пръв път разлистваме една учебна книга, обикновено си задаваме въпроса: лесна ли е, или трудна. Преди всичко трябва вече да приемем, че историята не е „разказвателен предмет“ – по думите на един бележит френски историк тя е „наука за човешката сложност“. Особено сложни са преобразованията в европейския свят през модерната епоха. Историческият опит, който ние, българите, имаме като нация, също не е лесен за разбиране. Тогава как е възможно при непрекъснатото усложняване на процесите в глобалния свят и на знанието за обществото историята като учебен предмет да бъде опростявана? И какъв е смисълът да отделяме скъпоценно време да се занимаваме с нещо, което е „лесно“, но не ни помага да решаваме проблемите си, а понякога дори ги задълбочава?

Трудността при усвояването на едно учебно съдържание зависи и от личностните цели, от мотивацията на всеки ученик. Това помагало е разработено за ученици, които в бъдещата си професия ще вземат решения, засягащи и други хора. То е подходящо и за онези, които самостоятелно, като свободни личности търсят отговорите на различни въпроси. Обобщено казано, помагалото е разработено за ученици, които съзнателно се стремят към познание. Равнището на трудност зависи основно от стремежа към познание. Когато той отсъства, дори най-елементарните интелектуални задачи стават трудни. И обратно, когато познавателните мотиви са налице, те отново и отново привличат мисълта към едни и същи проблеми – ние се учим през целия си живот.

В помагалото ще срещнете три вида текстове. Авторските текстове изясняват проблеми от учебното съдържание по история и цивилизация за 9. клас, базисни за вашето гражданско образование. Те съответстват пряко с учебника на издателство „Просвета“. С по-черен шрифт в тях са отбелязани основните понятия, ключови думи и изрази. Вторият вид текстове са фрагменти от исторически извори, или условно – свидетелства, документи на епохата. Придружени са с въпроси, които спомагат да упражнявате и развивате вашите умения за анализ и оценка на исторически документ. Третият вид текстове са образци на научно изградени картини – подходящи да разширите познанията си за процесите на зараждането и утвърждаването на онези идеи-ценности и политически модели, които стоят в основата на съвременна Европа.

Авторът

ЗАПАД И ИЗТОК В ПОЛИТИЧЕСКОТО ПРОСТРАНСТВО НА МОДЕРНА ЕВРОПА

Въведение

Идеята за Европа, каквато я мислим днес, възниква през 15. и 16. в. като светска версия на представата за единно християнско общество. Първите елементи на новата европейска идентичност са изработени от ренесансовия хуманизъм. Той предлага един обединяващ възглед за света – всички хора имат еднаква същност, следователно образуват едно единно човечество. През модерната епоха този възглед става основа на европейската идентичност. Реформацията ускорява този процес, като разрушава представата за единно християнство. След края на Тридесетгодишната война (1648) и Гражданската война в Англия (1649) християнството губи привилегированата си роля на обединител на западната цивилизация. През този период идеята за Европа за пръв път завладява позиции като самостоятелна идея.

Мислителите на Просвещението първи приемат, че духът на епохата е светски и динамичен, „обречен“ на развитие. В този смисъл Просвещението може да се разглежда като израз на вече изцяло оформената европейска идентичност. Връзката между него и Френската революция (1789) прави последната най-пълно въплъщение на идеята за Европа. През този период Франция се асоциира с две централни за европейската история понятия – цивилизация и нация. Така че през 19. в. Европа започва да означава **цивилизована обществена система от национални държави**.

В това се състои противоречивостта на европейската идентичност: от една страна, Европа като нормативна идея, тоест като „**цивилизацията**“, е нещо единно; от друга страна, реалната Европа е подчинена на **националния идеал**. Практически тя се състои от суверенни политически единици, над които не стои никаква обединяваща власт. Всъщност такава власт има – това е **властта на „цивилизованите“ държави**. Тя се въплъщава в **системата на конгресите**. В рамките на Европа най-важният е Виенският конгрес (1815). Той налага принципа на „равновесие на силите“, с който се утвърждава ролята на „европейския концерт“. Самият принцип е изработен в процеса на противоборство и войни между католическите и протестантските страни. Английската Славна революция и протестантският съюз срещу крал Луи Четиринайсети минават под лозунга за „свободите на Европа“. На практика тези „свободи“ се завоюват и прилагат от национални държави, а „равновесието“ има конкретни търговско-икономически измерения. Според мирния договор от 1701 г. например англичаните получават равноправие в търговията с роби за испанските колонии, която преди това е била монополизирана от френската Гвинеиска компания.

Противоречивото наследство на Европа прави „Европа“ по-скоро инструмент в ръцете на отделните национални правителства. Според един съвременен историк: *„Европейският концерт“ или конгресната система на възстановения стар ред представлявал негативно единство. Това означавало, че една сила имала по-голямо влияние за сметка на друга. Това било баланс между държави, а не единство между държави; единството се състояло в парадоксалната способност всяка от великите сили да открие в тази организация средство ако не да доведе до крах, то поне да ограничава другите. Ако представата за Европа въобще съществувала, тя била съставена от различия и съществувала като деликатно единство на различия“* (Джерард Деланти – „Изобретявайки Европа“).

Произходът на европейската идентичност може да се търси и в съпротивата срещу османските турци през 16. в. След падането на източната империя (Византия) под османска власт старото противопоставяне между двата религиозно-политически центъра Рим и Константинопол се заменя с конфликта между християнството и исляма. С изчезването на Византийската империя латинският Запад се оказва открит за ислямската експанзия. „Европа“ и „Изтокът“ се вкопчват в борба за контрол върху територия, която става източната граница на Европа.

Чувството за европейска идентичност през този период е поддържано от представата за Изтока като общ враг. Във връзка с османското настъпление зачестява и употребата на думата Европа. Папа Пий Втори (1458–1464) е един от първите, който използва прилагателното европейски в контекста на ислямската заплаха. Вероятно по негово внушение през 1454 г. се появява и най-старата от запазените до днес европейски печатни книги, произведена в печатницата на Йохан Гутенберг. В нея авторът се обръща към християнските владетели и рицарите да не воюват повече помежду си, а „бойко да се опълчат срещу турците“. Малко по-късно Еразъм Ротердамски, който често е наричан „първият европейец“, също призовава християнските владетели да сложат край на враждите си и да създадат обединен фронт срещу османските завоеватели. В този контекст Европа вече започва да означава не географска област, а **система от ценности**. Нейната идентичност се формира в условия на силно изявено противопоставяне.

През 18. в. Западът „присвоява“ Изтока чрез античната гръцка култура, която става основополагащият камък в градежа на новоевропейската просвещенска идеология. Така гръкоговорещите православни (тоест схизматичите) се превръщат в гръкоговорещи християни (тоест потомци на античните гърци). По време на гръцкото въстание (1821–1827) възниква елинофилско движение, което обединява спомените за антична Елада и солидарността на християнска Европа.

Развитието на събитията след Великите географски открития облагодетелства националните държави, чиито икономики са свързани с морската търговия, а не с феодално-аграрните империи. В резултат дълбокото разединение между Западна и Източна Европа става още по-ярко изразено. Западна Европа се развива и се превръща в обществена система от **национални държави, притежаващи неевропейски империи**, докато Централна и Източна Европа остават **многоетнични империи с аграрни икономики**. Така се формират две представи: Европа като Запада, чиято съдба е обвързана с океана – „океанска Европа“, и „континентална“ Европа – старата идея за Европа като християнски бастион срещу ислямския Изток. Това дълбоко разделение се проявява още през 16. в. То намира израз в търговско-икономическите връзки между Франция и Османската империя, както и в подкрепата на френския двор за османците в противовес на австрийските Хабсбурги. Израз на това разделение е и острото съперничество между европейските държави през епохата на колониализма, което довежда до образуването на двата военно-политически блока: Тройния съюз и Антантата.

С упадъка на Османската империя в края на 18. в. и военно-политическото издигане на Русия традиционната враждебност на Запада постепенно се пренасочва към по-опасния Изток, който освен това има претенцията да е наследник на православна Византия. Макар на Запад да виждат, че Османската империя е „болен човек“, нейният териториално-политически интегритет е поддържан с „дипломатическите молитви на западните доктринери“ според ефектния израз на Христо Ботев. Това обяснява и приемането на ислямската империя в „концерта“ на християнските държави след Кримската война (1853–1856). То е допуснато заради подкрепата на Турция срещу Русия. Тоест враждебността към Русия определя западната визия за Османската империя.

Това са основните аспекти в отношението Изток–Запад през модерната епоха. Техният характер прави границата между Изтока и Запада размита, подвижна. Това са по-скоро множество граници – граници на противопоставяне и самоидентификация. В същото време на Запад великите умове на Просвещението развиват своите теории за универсален ред и световно гражданство. Но те няма да играят никаква роля в политическата практика. Вместо „международно“ право се налага правото на великите сили. „Цивилизацията“ се утвърждава чрез силова политика, чийто апогей са двете световни войни през 20. в.

За балканското съзнание Европа е въплъщение преди всичко на идеята за „цивилизована“ политическа организация – на националната държава. Европа навлиза в балканското съзнание и по друг начин – чрез постепенното осъзнаване ролята на междудържавното взаимодействие и международните конфликти и произтичащите от тях възможности за балканските християнски народи. *„По този начин европейският Янус със своите две лица – на една превъзхождаща цивилизация и на силовата политика – бива постепенно възприет и се вплита в тъканта на балканската представа за света“* (Пасхалис Китромилidis – „От кръста към флага“).

ЗАПАД–ИЗТОК:

ГРАДОВЕ, ОБЩЕСТВА, ДЪРЖАВИ

Западният град – „родина“ на модерната цивилизация

В своето описание на средиземноморските градове от 16. в. френският историк Фернан Бродел използва една художествена фигура: „*Техният търговски живот напраща всичко, както вятърът разпръсква надалеч семената.*“ Тази метафора обобщава ролята, която западноевропейските градове играят в историята – те са „зародишите“ на модерната цивилизация. В западните градове се развиват онези социални и политически форми, които стават **модел** за модерните държави. Постепенно моделът на западната държава се разпространява както в Източна Европа, така и в извъневропейски територии – символичната фраза: „Градският въздух прави човека свободен“, става световноизвестна.

Кои са посоките, в които градът „разпръсква“ своето влияние? Главната особеност на града е неговият пазарен характер – няма град без пазар, както няма национален пазар без градове. Пазарният характер на града изисква неговото население да се организира **политически**, да изгражда съответни **форми на власт**. Първата функция на тази власт е защитаваща. Преди всичко търговци и занаятчии защитават интересите си пред сеньориалната власт, която получава своите богатства като дан за идеологически утвърдена привилегия. Първите „конституции“, които уреждат отношенията между сеньорите и градовете, са градските харти. Гражданите в Европа достигат до различни степени на **самоуправление**: от пълна свобода да решават вътрешните си икономически и правни проблеми до ограничени привилегии и права на сеньора и назначените от него длъжностни лица (док. 1).

Документ 1

Относно избирането на цехови старейшини в град Марсилия, 12. в.

За повишаване благосъстоянието на комуната на Марсилия ние постановяваме, че в Марсилия ежегодно ще се избират 100 цехови старейшини. Избират ги самите цехове, по двама от всеки цех... Тези 100 цехови старейшини се задължават да положат клетва да събират членовете на своите цехове на избори...

Решенията, взети от мнозинството от старейшините, трябва да бъдат доложени на викария, който е длъжен да ги приведе в изпълнение съгласно положената от него клетва или да ги представи за разглеждане пред съвета в течение на една седмица и да ги огласи във всички съвети на град Марсилия...

Старейшина може да бъде само онзи, който е член на занаятчийски цех или е моряк, владее движимо или недвижимо имущество в размер на 50 ливри и е живял в Марсилия не по-малко от три години.

Ако цеховите старейшини узнаят, че против тях и комуната се готви заговор, то те трябва да съобщят за това на викария и на „седемте“ и да окажат съдействие, за да се попречи на този заговор и на всичко, замислено против комуната и цеховите старейшини. Те дават клетва, че ще изпълняват всичко гореизложено неподкупно, без да се съобразяват с молби, чувства, роднинство, ненавист, любов и други.

■ Очертайте границите на градското самоуправление в Марсилия.

Ренесансовата политическа мисъл и религиозно-политическото разделение след Реформацията водят до засилване на светския и националистичния елемент в политиката на държавите. **Градовете са първите „отечества“**, които печелят предаността на своите граждани за сметка на универсалната църква и папата. Това води до постепенното разлагане на универсалната теокрация и до нейното заместване със системата на **национални държави**.

Градът на Изток

Градовете на Изток не достигат такава степен на автономност. В Руската и Османската империя те са подчинени на **централизирана държавна власт**. Държавата регламентира занаятчийското производство със закони и го контролира със специален чиновнически апарат. Строгата регламентация и произволът на чиновниците спъват развитието на пазарните отношения. Липсват политически и икономически условия градът да се обособи като автономна политическа единица и да влияе върху държавно-институционалното развитие на империите. От ислямска гледна точка Османската империя превъзхожда Западна Европа тъкмо защото и властта, и обществото са неделимо цяло, докато на Запад във всичко се откриват разделения.

Специфично за Османската империя е, че нейното население е организирано на **религиозен принцип**: мюсюлмани, православни християни, евреи и др. образуват отделни „народи“, наречени **милети**. От ислямска гледна точка империята е общество на милетите, в което и немюсюлманските поданици се ползват от закрилата на една великодушна и справедлива власт (док. 3).

Документ 3

Из Молба на охридския патриарх Герман (1688–1691) до султана

Моето скромно и нищожно изложение пред небесния праг на великия дворец е следното: Аз, Вашият слуга, сегашен патриарх на неверниците в Охрид и нему подчинените места, донасям, че макар и да влиза в длъжностите и правата на Вашия слуга да представя лицата за назначение на съществуващите митрополитски длъжности за неверниците, подведомствени на моята патриаршия, калугерът на име Игнатий, сегашен митрополит на Арнаут-Белград, Авлона и околностите им, противно на обичая и закона се е снабдил с брат с помощта на някои лица и по този начин е пренебрегнал Вашия слуга.

■ *Какво е положението на православната църква и самочувствието на патриарха на „неверниците“?*

На практика милетската система не прераства в общество, защото:

- според мюсюлманското право (шерията) населението на империята се състои от две неравностойни части – „правовърни“ и „неверници“, и вторите са обект на **религиозна дискриминация** (формално до реформите, обявени с Гюлханския хатишериф от 1839 г.);

- мюсюлманският милет възприема себе си като възплъщение на Закона, като колективен носител на властта;

- това го прави своеобразен „орган“ на държавата, който в определени ситуации се задейства от незагълъхналата до края на Първата световна война традиция на **„свещената война“ (джихад)**.

Милетската система не допуска самостоятелното представителство на отделните **народности (етноси)**, самоопределящи се чрез езика. Сърби, румънци и българи според британския политолог Антъни Смит са „*нотопени общности*“, пред които стои задачата

Понятието цивилизация. Цивилизация и култура

Думата цивилизация е въведена през 50-те години на 18. в. от френския икономист маркиз Дьо Мирабо (1715–1789). На английски език думата се появява през 1772 г. Понятието цивилизация изразява самосъзнанието на Запада и най-общо означава социален, морален и интелектуален прогрес. Възникнало като резултат от измененията в обществения живот, на свой ред употребата на това понятие допринася за ускоряване на тези изменения, за разпространение на определени форми на живот. Това са социални и културни форми, които се развиват в западния град. Процесът на цивилизоване се разбира като включване – и промяна – на част от онези, които са извън града. В различните общества и епохи това са селяните, туземците, диваците. Широките нисши слоеве от населението дълго се смятат за варварски. Отъждествяването на понятието цивилизация с елита се приема като даденост.

Определенията за цивилизация се формулират приблизително и с различни акценти. Според Норберт Елиас *„тя обхваща всичко, с което западното общество от последните две или три столетия смята, че превъзхожда предишните, или „по-примитивните“ общества. Чрез нея западното общество се опитва да характеризира своеобразието си и това, с което се гордее: равнището на своята техника, особеностите на своето светско поведение, развитието на своето научно познание или на своя светоглед и на още много други неща.“* Други изследователи наблягат на това, че цивилизацията преди всичко значи ограничаване на властта чрез законово регулиран държавен ред, който според тенденциите следва да обхване все по-големи части от световното население.

Не всички в Европа споделят това разбиране за превъзходство на западната цивилизация. В Германия през 19. в. се утвърждава **понятието култура**. Германците отнасят това понятие към духовно-творчески и религиозни факти. Тенденцията е да се поставя здрава преграда между фактите от този вид, от една страна, и политическите, стопанските и обществените факти, от друга, към които сочи френско-английското понятие за цивилизация. Немското понятие култура категорично подчертава националните различия, своеобразността на групите. Докато понятието цивилизация до известна степен намалява тези различия, като подчертава кое е общото между всички хора.

● Речник

Civilis – 1) граждански, държавен; обществен, политически, държавнически;
2) снизходителен, вежлив, учтив.

Civis – 1) гражданин, гражданка; 2) съгражданин, поданик.

Из „Структури на всекидневието“ от Фернан Бродел

Възползвайки се от свободата си, големите градове и по-малките, с които общуват и на които служат за пример, изграждат самобитна цивилизация, разпространяват нови, обновени или преоткрити след векове технологии, все едно! На тях им е отредено да извървят докрай пътя на един доста необичаен политически, социален и икономически опит.

В сферата на финансите градовете организират данъчно облагане, парично обращение, обществено кредитиране, митническо обслужване... Един след друг те преоткриват златните монети, подражавайки на Генуа, която вероятно сече своите *genovino* още от края на 12. в. Те организират промишлени дейности, занаятчийско производство, откриват или преоткриват търговията на далечни разстояния, менителницата, първи-

те форми на търговски и счетоводни сдружения; те поставят, и то твърде рано, началото на класовите борби... Защото градовете са колкото „общности“, както вече казахме, толкова и „общества“ в съвременния смисъл на думата, с техните противоречия и братоубийствени войни: благородници срещу буржоа, бедни срещу богати.

■ *Какви открития правят градовете в икономическата и социалната област?*

Из „Градът в историята“ от Луис Мъмфорд

През ранното средновековие големите феодални господари... успяват да събират своята рента и да поддържат реда и мира в подчинените им области, движейки се постоянно от едно владение към друго. Но с увеличаване на населението и на територията непосредственият личен контрол става невъзможен – създава се необходимост от постоянна администрация... И така, модерният град започнал постепенно да се оформя още през 14. в. Неговите белези били постоянна бюрокрация, постоянни съдилища, постоянни архиви и документация и постоянни сгради, които да бъдат повече или по-малко централно и стратегически разположени, за да изпълняват официалните си задължения. По този начин централизацията на властта наложила създаването на главен град или т.нар. столица. Главният град (столицата), който управлявал основните търговски пътища, както и движението на войската, имал голям принос в уеднаквяването на условията... Важно е да се отбележи, че така нареченият главен град изпълнявал както обществени, така и политически функции. В него провинциалните навици, обичаи и диалекти били претопявани, като им бил придаван т.нар. национален облик.

Консолидацията на властта в рамките на политическата столица била придружена от загуба на власт и инициатива от страна на по-малките центрове: националният престиж се отъждествявал със смъртта на местната обществена свобода. Националната територия се превърнала във връзка между различните групи, корпорации, градове: нацията станала всеобхватно общество, в което всеки встъпва с раждането си. Новите теоретици на закона били принудени да потвърждават факта, че местните общности и корпоративни организации на дадена територия нямат право на самостоятелно съществуване.

■ *Какъв е приносът на градовете в изграждането на модерната политическа организация?*

ЕСТЕСТВЕНО ПРАВО И ПОЛИТИЧЕСКА СВОБОДА

Революция в името на традицията

Английската революция не е внезапен взрив на недоволство. Тя е ускорено развитие на една традиция. В началото ѝ стои Великата харта на свободите, основополагащият документ на онова, което в Англия се нарича „конституция“. Подписана от крал Джон Безземни през 1215 г., Хартата гарантира определени права не само на бароните, но и на „всички свободни хора“. „Свободните хора“ тогава са твърде малко, но веднъж вписан в Хартата, този израз позволява към „свободните“ да се присъединяват нови обществени групи. Постепенно, като резултат от **икономическата еволюция** през следващите триста години почти всички англичани се превръщат в „свободни хора“ по отношение на закона.

През 1628 г. крал Чарлс Първи е принуден да приеме т.нар. Петиция за правото. Тази петиция (или формална молба) отново постановява, че нито един „свободен човек“ *не може да бъде арестуван, затворен, лишен от своята собственост, свободи, доходи и пр. освен по законна присъда, издадена от равни нему или по законите на страната*“.

Първите подробни петиции в навечерието на Пуританската революция са насочени против „папистите“, тоест към прокатолически настроените приближени на краля. Така наречената „Велика ремонстрация“, адресирана пряко към народа, изброява всички закононарушения и злоупотреби с властта, извършени от тях. В този документ понятията права, свободи и собственост са тясно обвързани, употребяват се като елементи на едно по-общо понятие. Това понятие е **естествен закон (естествено право)**. То е богословско понятие и не противоречи на „божествения закон“, по-скоро е негов смислов вариант – в него вече надделява земно-материалният смисъл. Във все по-голяма степен то се разбира като право да притежаваш **собственост (имущество)**.

По време на революцията в понятието право се влага и един нов смисъл, който се утвърждава чак след няколко века. На армейската конференция в Пътни (1647) възниква конфликт по въпроса за **избирателното (или политическото) право**. Висшите офицери индependенти (т.нар. грандове) начело с Оливър Кромуъл държат на принципа, че властта произтича от имуществото: който няма в кралството имуществени интереси, той не може да избира; могат да избират хората, на които принадлежи земята и в чиито ръце се намират индустрията и търговията. Крайните пуритани (т.нар. левелери – уравнители) смятат, че всеки англичанин има това право по рождение независимо дали притежава имуществено, или не; че нито едно лице не може да се смята подвластно на едно правителство или да го смята за законно, ако не е дало своето съгласие да му се подчинява (док. 1).

Документ 1

Из „Протоколи от заседанието на армейския съвет“, 1647 г.

Сексби: ...Ако се стигне до това, само имуществото да дава право на хората да избират представители – без значение как са придобили те това имуществено, – то аз мисля, че има много хора, които нямат имуществено, но които по чест трябва да имат също такова право на участие в изборите, както и хората, притежаващи най-големи имуществено... Не трябва да се решават другите въпроси, докато не е решен този... Той е една от главните причини, поради които ние вдигнахме оръжие.

■ За какво право пледират левелерите и как се обосновават?

са равни и независими, никой не трябва да накърнява живота, здравето или (...) на друг човек.

В **държавата**, която се явява резултат на този обществен договор, носител на върховната власт (или суверенитета) е **парламентът**. А кралят е част от парламента. Тази форма на власт не е изградена съобразно теорията за народния суверенитет. Тя е целесъобразно съчетание между правомощията на краля и тези на парламента и може да се определи най-общо като „смесица на аристокрация с демокрация“ (по думите на Жан Калвин). Тази държавно-институционална форма вече придава нагледност на идеята за нация.

Понятието идеология

Идеите на Джон Лок за формирането на властта се разглеждат в техния исторически контекст и във връзка с религиозно-философската им обосновка. Обективната необходимост едно политическо действие да бъде обосновано с вече утвърдени в някаква степен идеи и представи поставя проблема за идеологията и налага да бъде дефинирано самото понятие идеология.

През 20. в. понятието идеология се обвързва тясно с глобалните политически конфликти, с войните и масовите унищожения на хора. Макар да се дефинира като система от възгледи и идеи: политически, правни, нравствени и други, **политическото**, разбирано като доктрина, обобщава всичко останало. В това тясно значение понятието придобива негативен смисъл и буди подозрение. Но изучаването на историческия процес без разбирането на идеологиите е немислимо. Освободено от негативната натовареност, понятието следва да бъде разбирано в най-широкото му значение.

Под идеология разбираме определена **система от представи** (образи, митове и понятия), които свързват миналото, настоящето и бъдещето на едно общество, представяйки го интегрирано в една цялостна картина на света.

В средновековна Европа например всяка представа за социалните връзки задължително се обляга върху някои от основните текстове на християнството. През периода на прехода към новото време тези текстове се тълкуват през призмата на някои ключови понятия, в чието съдържание отвъдното постепенно намалява за сметка на земно-материалното. У Джон Лок такива понятия са **естествен закон**, **естествено състояние** и произтичащите от тях **естествени права**. Те са основни **идеологически оръжия** срещу стария съсловномонархически ред.

Идеологиите повече или по-малко налагат определена перспектива. Образът на социалната организация, който те предлагат, е целесъобразно фокусиран: нещо е забулено, прикрито, като се хвърля цялата светлина върху друго, за да бъдат обслужени по-добре определени **социални интереси**. В дадено общество винаги съществуват различни социални интереси и съответно различни системи от представи. Едни системи целят да съхранят предимствата, придобити от господстващите социални прослойки. Други се стремят да направят тези представи невалидни, за да преустроят обществото. Тези системи се основават на едно определено виждане за миналото. **Националната идеология** също проявява избирателност по отношение на миналото и представя събития и личности по начин, който може да помогне за изпълнението на бъдещи национални проекти.

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

